

«Українські балети» у творчості Олексія Ратманського

Зоя Макарова¹, Ольга Білаш^{2*}

¹Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв, Київ, Україна

²Коледж хореографічного мистецтва «Київська муніципальна академія танцю імені Сержа Лифаря», Київ, Україна

Анотація. *Мета статті* — проаналізувати творчий доробок балетмейстера Олексія Ратманського української тематики. *Результати дослідження.* Серед трьох балетів української тематики, поставлених О. Ратманським, «На Дніпрі» (2009) виявився найменш успішним, що пов'язано з контрастуванням музичної партитури та творчого методу О. Ратманського. «Пісні Буковини» (2017) та «Елегія воєнного часу» (2022), попри відсутність прямих політичних маніфестів, стали реакцією митця на події російсько-української війни, увиразнили позицію О. Ратманського з підтримки України. *Наукова новизна* статті полягає в тому, що в ній вперше комплексно проаналізовано хореографічні постановки О. Ратманського, пов'язані з українською тематикою, як-от «На Дніпрі», «Пісні Буковини», «Елегія воєнного часу». *Висновки.* Впродовж 2009–2022 рр. О. Ратманський реалізує для провідних американських балетних компаній кілька постановок, які пов'язані з культурою України: одноактні балети «На Дніпрі» та «Пісні Буковини» для Американського театру балету (Нью-Йорк); «Елегія воєнного часу» для Тихоокеанського північно-західного балету (Сіетл) (2024 року балет реалізований на сцені Національної опери України (Київ)). У балеті «На Дніпрі» на зв'язок з Україною вказує назва твору та місце дії; у музичній основі балетів «Пісні Буковини» та «Елегія воєнного часу» присутня яскраво виражена українська мелодика, яку відображено в хореографічному тексті. У лексичній складовій є вкраплення та стилізація українських фольклорних елементів. Балетмейстерські пошуки О. Ратманського спочатку були зумовлені зверненням до власного коріння та визначенням власної ідентичності, надалі на творчість митця все більше впливає політична ситуація. Балет «Елегія воєнного часу» став однією з перших мистецьких рефлексій повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року на світовій балетній сцені. Творчість О. Ратманського, видатного балетмейстера сучасності, має вагоме значення для інтеграції української культури у світове хореографічне мистецтво.

Ключові слова: Олексій Ратманський; балет «На Дніпрі»; балет «Пісні Буковини»; балет «Елегія воєнного часу»; балет; класичний танець

Для цитування

Макарова, З., & Білаш, О. (2024). «Українські балети» у творчості Олексія Ратманського. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Мистецтвознавство*, 51, 116–123. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.51.2024.318364>

Вступ

Творчість видатного балетмейстера сучасності Олексія Ратманського, біографія якого пов'язана з Україною (роки дитинства, перші кроки професійного артиста балету на професійній сцені Київського театру опери та балету імені Т. Шевченка, перші перемоги у міжнародних конкурсах балету в якості балетмейстера, зокрема, ім. С. Лифаря в Києві та

ін.), є предметом розгляду сучасних балетознавців та арт-критиків. Його внесок у розбудову світового балетного театру важко переоцінити. І серед великої кількості постановок одного з найпродуктивніших балетмейстерів сучасності помітне місце посідають вистави української тематики. Важливо, що творчість О. Ратманського сьогодні відіграє вагому роль у справі інтегрування української культури у світове хореографічне мистецтво.

Надійшла 06.08.2024; Прийнята 12.10.2024

Стаття була вперше опублікована онлайн 23.12.2024

* Автор для кореспонденції

Аналіз попередніх досліджень. Творчість О. Ратманського останнім часом потрапляє до кола наукової рефлексії, провокуючи різноаспектні дослідження. Зокрема, до його творчості зверталися З. Макарова (2016, 2018, 2021), М. Погоріла (2014, 2015, 2016), розглядаючи період творчості в Україні, балетні вистави класичної та радянської спадщини у його постановці, ряд оригінальних вистав, але не торкаючись балетів української тематики. Певних аспектів проблеми реалізування української тематики у балетмейстерській творчості О. Ратманського торкаються М. Харсс (Harss, 2023a, 2023b), О. Хадаріна (Khadarina, 2017), А. Небесник (2023). У їхніх працях висвітлено концептуальні особливості окремих «українських балетів» О. Ратманського, виявлено деякі особливості структури та композиції творів, музичної основи, хореографічного тексту та стилю, сценографії тощо. Проте комплексного аналізу таких балетів у творчому доробку О. Ратманського та виявлення фактору впливу російсько-української війни на творчість митця зроблено не було, що й зумовило актуальність цієї наукової розвідки.

Мета статті — проаналізувати творчий доробок балетмейстера Олексія Ратманського української тематики.

Результати дослідження

Проблема публічного визнання митцями своєї ідентичності й приналежності до української політичної нації набула актуальності від початку російсько-української війни 2014 року та особливої гостроти після повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року. Але пошук «українських коренів» у діячів культури минулого, на нашу думку, є менш важливим, ніж інформування суспільства про власну позицію видатними митцями сучасності — вихідцями з України. Одним з тих, хто чітко оголосив про свою підтримку України, є видатний балетмейстер Олексій Ратманський.

О. Ратманський народився 1968 р. в Ленінграді (сьогодні — Санкт-Петербург), до десяти років жив з родиною в Києві. Професійну хореографічну освіту отримав у Московському державному хореографічному училищі, по закінченні якого повернувся до Києва і розпочав свою танцювальну кар'єру у Національному академічному театрі опери та балету ім. Т. Г. Шевченка. Впродовж 1986–1997 рр. (з перервами) виконав понад двадцять провідних партій у виставах класичного репертуару, брав участь у всеукраїнських та міжнародних балетних конкурсах (Макарова, 2021, с. 235–236). У 1993 р. отримав почесне звання за-

служений артист України. Також із Києвом були пов'язані і перші балетмейстерські експерименти. Зараз постановки О. Ратманського прикрашають репертуар майже всіх провідних балетних театрів світу, як-от Королівський балет Великої Британії, Паризька національна опера, Нідерландський національний балет, Королівський балет Данії, Королівський балет Швеції, найкращі балетні компанії Сполучених Штатів Америки тощо. Впродовж 2004–2008 рр. був художнім керівником балету Большого театру (Москва). У 2009–2023 рр. Ратманський обіймав посаду постійного балетмейстера Американського театру балету (American Ballet Theatre, АБТ), від серпня 2023 р. і до сьогодні — балетмейстер Нью-Йорк Сіті Балет (New York City Ballet, NYCB).

Для Ратманського балет «На Дніпрі» став чи не найпершою даниною та присвятою країні, в якій він провів перші роки свого життя і де, після навчання у московському хореографічному училищі, він почав свою балетну кар'єру. Це був перший прояв визнання власної української ідентичності, про яку він раніше не дуже замислювався і яка почала проявлятися лише після приїзду до Сполучених Штатів Америки, звідки балетмейстер на значній відстані зміг оцінити роль української культури у формуванні власної особистості. Саме балет «На Дніпрі» став його першою великою роботою для Американського театру балету (American Ballet Theatre, АБТ) в якості постійного балетмейстера.

Музика для цього одноактного балету була написана С. Прокоф'євим у 1930–1932 роках на замовлення Паризької Опери, керівником якої у той час вже був Сергій Лифар. Прем'єра балету відбулась у 1932 році на сцені Гранд Опера під французькою назвою «Sur le Borysthène» («На Борисфені»). С. Лифар, був не тільки балетмейстером цього твору, а й співавтором лібрето. І хоча після невдалої прем'єри балет зник з репертуару, а його партитура залишалася поза увагою до кінця ХХ ст., «На Дніпрі» став ще одним багатозначним відкриттям О. Ратманського. Символічним є те, що обидва балетмейстери, і Серж Лифар, і Олексій Ратманський, — кияни.

Сюжет балету розповідає про повернення молодого солдата до рідного села на березі Дніпра після закінчення Першої світової війни. Повернувшись додому, Сергій розуміє, що змінився і більше не кохає свою наречену Наталію, з якою обіцяв одружитися перед від'їздом на фронт. Натомість, він закохується в іншу дівчину — Ольгу, яка змушена вийти заміж за чоловіка, якого не любить. Трагедія полягає в тому, що для того, аби двоє героїв знайшли щастя, двоє інших мають

страждати. Відчуття гнучості нависає над балетом. За визначенням самого О. Ратманського, «головна ідея — це людина, яка повертається туди, де раніше жила, і починає шукати спосіб встановити свою ідентичність у цьому місці» (Harss, 2023a, p. 256). Саме сюжет і партитура привабили нового балетмейстера АВТ — компанії, яка відома своїми сюжетними балетами, а також танцівниками, акторський хист яких є дуже переконливим.

Марина Харсс, балетний критик та авторка біографії О. Ратманського, яка спостерігала за створенням «На Дніпрі», зазначає, що балетмейстер використовував рухи з лексики класичного танцю, але вони не виглядали академічно, оскільки були забарвлені манерою автора та його музичними та драматичними ідеями (Harss, 2023a, pp. 256–261). Тонке нюансування хореографічного тексту є характерним для авторського стилю О. Ратманського. Для кожного руху існує свій нюанс, пов'язаний або з координацією, або з динамікою музичної фрази, або з драматичною інтерпретацією. Його хореографія ніколи не була рівномірною чи монотонною, навпаки, у текстурі завжди присутні прискорення та сповільнення, піки та спади. Саме через це танець завжди виглядає живим, природним та віртуозним, а також неповним сенсом та енергією.

Прем'єра балету «На Дніпрі» відбулась 1 червня 2009 року на сцені Метрополітен-опера (Нью-Йорк) під час весняного сезону трупи Американського театру балету (АВТ). Вражали чудові декорації та костюми Саймона Пастуха та Галини Соловійової: квітучі вишневі дерева, опалі пелюстки яких кружляли навколо ніг танцівників, коли ті бігли. Білі огорожі, вздовж яких рухалися танцівники, створювали відчуття замкнутості та відокремленості. У нічній картині над сценою світився величезний повний місяць. Жінки були одягнені в довгі сукні, чоловіки — у простий робочий одяг, з етнічними елементами, що відсилали до місця та часу розгортання дії. Вистава була схожа на балетну драму з іншого часу. М. Харсс (Harss, 2023a) зазначає: «Декому, особливо тим, хто бачив його стильніші, абстрактні роботи для New York City Ballet, це здалося занадто традиційним. Наративні балети, особливо драми, так довго не були в моді, що люди не зовсім розуміли, що з цим робити».

Але глибшою виявилася проблема, пов'язана з партитурою С. Прокоф'єва та реакцією на неї О. Ратманського. Музика «На Дніпрі» доволі потужно створює задумливий настрій, але їй не вистачає розвитку й динаміки. Балетмейстеру довелося за рахунок хореографії просувати сюжет, ніби тягнути музику за собою. Помітно, що у деяких епізодах інтенсивність та динаміка танцювально-

го тексту дещо переважає над динамікою музичного підґрунтя. Під час постановочного процесу балетмейстер навіть засумнівався у своєму виборі, але продовжив роботу. І хоча цей балет не визнано одним з найкращих творів постановника, він став знаковим у творчому доробку О. Ратманського.

Показом вистави «На Дніпрі» Американський театр балету у 2023 році завершив осінній сезон. Через повномасштабне вторгнення росії в Україну історія про солдата, який повертається з війни і виявляє себе зміненим, набуває нового резонансу, оскільки перегукується з тим, що відбувається наразі в Україні, де багато родин роз'єднані війною (Harss, 2023b). Цього ж сезону Американський театр балету змінив офіційне написання назви балету з «On the Dniester» на «On the Dnipro», тобто, було припинено використання транскрипції російської назви у США (*On the Dnipro*, n.d.).

18 жовтня 2017 року на сцені театру Девіда Х. Коха (David H. Koch Theater) у Нью-Йорку відбулася світова прем'єра балету О. Ратманського «Пісні Буковини» (*Songs of Bukovina*), яка стала яскравою подією осіннього сезону Американського театру балету (АВТ). Балет поставлено на музику Л. Десятникова, а саме — на добірку уривків з «Буковинських пісень» (24 прелюдії для фортепіано), які було опубліковано незадовго до прем'єри. У музичну основу фортепіанних прелюдій покладено народні пісні Буковини — історико-географічного регіону Карпат, який свого часу входив до складу Австро-Угорської імперії, після Другої світової війни був поділений між Радянським Союзом та Румунією, а нині частина цієї території входить до складу України (Чернівецька область). Строкате поєднання української, румунської, єврейської та інших культур відображено в яскравих музичних традиціях цього краю. Л. Десятников трансформувал прості фольклорні мелодії у доволі еkleктичній манері, яка відображала різні музичні стилі та епохи. В одній прелюдії використано гармонії Шуберта, в іншій відчувається вплив французького імпресіонізму, а у третій присутній джазовий настрій (Harss, 2023a, p. 377).

З 24 прелюдій балетмейстером обрано лише 12 творів, які дуже різняться між собою. Сам автор зазначив, що у твору має бути єдина драматургічна лінія, і йому необхідно було створити особливу динаміку — контрастність у настрої та швидкості, й саме задля цього музичний матеріал структуровано, із дотриманням контрасту й балансу між повільним і швидким, меланхолійним і радісним, між мелодійним і дисонансним (The Center for Ballet and the Arts at NYU, 2019).

Під час роботи над балетом О. Ратманський вивчав тексти пісень, які стали підґрунтям форте-

піанних прелюдій: багато з них дуже сумні і навіть трагічні, з відсиланням до нещасливого кохання, смерті й насильства. І хоча у танцювальних епізодах немає прямих посилань на конкретні тексти, хореографія відображає їх тональність, та відчувається прямий зв'язок з народною культурою. Марина Харсс називає «Пісні Буковини» альбомом «вражень, де спалахи жаху й болу чергуються з уривками тихої краси» (Harss, 2023a, p. 380).

Балет поставлено на ансамбль з чотирьох пар і дует солістів. За своєю композиційною структурою це танцювальна сюїта, хоча в ній немає окремих частин. Всі епізоди пов'язані між собою, зокрема й вибудованими переходами між груповими танцями та сольними партіями.

Художник Моріц Юнге, спираючись на фото аутентичного буковинського вбрання, створив костюми в мінімалістичному стилі, в яких найбільшою відсилкою до регіональної приналежності є кольорова гама. Червоні костюми солістів гармонійно поєднуються з вбранням кордебалету, що витримано у пастельних тонах, а жіночі легкі шифонові сукні доповнено фартухом і яскравим паском.

Хореографія балету дуже витончена, гармонійна та елегантна навіть у тих епізодах, де музика є дисонансною. Здебільшого лексична основа ґрунтується на академічних традиціях класичного танцю, але також використано значну кількість координаційних прийомів та рухів контемпорарі (сучасного) танцю. О. Ратманський навіть академічні рухи робить виправданішими та ґрунтовнішими. Сам балетмейстер зазначає, що сучасний балет вимагає збалансованості між пальцевою технікою, яка спрямована вгору, що створює, певним чином, ідеальну гармонію ліній, та сучасними прийомами, з набагато більшою кількістю пліє і більшим контактом з підлогою (The Center for Ballet and the Arts at NYU, 2019). Також, в хореографії присутні легкі, але знакові вкраплення у танцювальний текст фольклорних елементів, як от голубець чи вихиляс, які дають чітку відсилку до української ідентичності.

Ділячись своїми враженнями від прем'єри, балетний критик Оксана Хадаріна зазначає, що майстерне володіння О. Ратманським танцювальною лексикою та беззаперечне відчуття стилю вчоргове знаходять своє відображення у кожному моменті та лейтмотиві «Пісень Буковини». Використовуючи народні мотиви, автор створює плавну, але складну та вигадливу структуру хореографічного ансамблю, композиція якої нескінченно різноманітна та візуально приваблива (Khadarina, 2017).

Ця робота є своєрідною рефлексією та відповіддю на поточну політичну ситуацію. Для балет-

мейстера було важливим, що Буковина — це частина українського світу. Після російської агресії щодо України 2014 р. (анексія Криму та окупація частини Донбасу) О. Ратманський почав відчувати сильніший зв'язок із українським походженням, своїм та дружини Тетяни. Агресивні дії росії та байдужість до цього, яку О. Ратманський відчув серед своїх російських друзів, шокували його. Політична ситуація, зростання пропаганди та напруги між двома країнами спричинили занепокоєння у митця. «Хоч ми не говоримо про це відкрито, принаймні я можу говорити за себе: мені здається правильним звертатися до України, підтримувати її певною мірою» (Harss, 2023a, p. 378).

Світова прем'єра одноактного балету «Елегія воєнного часу» відбулася 26 вересня 2022 року в Сіетлі у театрі Pacific Northwest Ballet у виконанні американських танцівників. У 2023 році вистава була представлена українськими артистами-біженцями, яких об'єднала компанія United Ukrainian ballet, що була створена за сприяння О. Ратманського (Nomans, 2022). І вже у 22 та 23 червня 2024 року балет був представлений українському глядачу у Національній опері України. Як зазначила Ілона Михницька (2024), однією з родзинок цієї прем'єри був зірковий склад виконавців: «Чотири пари на сцені — вісім прим і прем'єрів театру, тобто одні з найбільш вправних і досвідчених артистів трупи, що побачити в одній виставі зазвичай майже неможливо» (Михницька, 2024). Мова йде про Наталію Мацак, Тетяну Льозову, Ольгу Голицю, Анастасію Шевченко, Микиту Сухорукова, Ярослава Ткачука, Сергія Кривоконя та Євгена Логвиненка, який замінив Яна Ваню. Саме такий склад виконавців був обраний постановником Олексієм Ратманським з вимогою, що задіяні можуть бути лише ці артисти. Причиною заміни виконавця може бути лише людський фактор, як це сталося у випадку заміни Яна Ваня — Євген Логвиненко (Ян Ваня травмувався). Створення «Елегії воєнного часу» для артистів Національної опери було не простим. Балетмейстер не мав змоги приїхати до Києва для постановочного та репетиційного процесів, тому танцівники виїжджали до Амстердаму, де протягом лише п'яти днів працювали з О. Ратманським, потім було багато самостійної роботи вдома і дві репетиції по відео зв'язку з балетмейстером.

«Елегія воєнного часу» триває близько двадцяти хвилин. Це структурований одноактний балет, що складається чотирьох частин, різних за емоційним наповненням. Перша та четверта частини — елегійні, створені на музику одного з найвідоміших українських сучасних композиторів Валентина Сильвестрова, що поставлені як

синтез «затяжних» класичних рухів, вільної пластики і, безумовно, відображають авторський стиль постановника.

Сценографічне оформлення в цих частинах створив художник Матвій Вайсберг, друг Олексія Ратманського. Зображення окремих фрагментів розбитої статуї мають конкретний прототип — це «Ніка Олімпійська» або «Ніка Пеонія». За словами М. Вайсберга, О. Ратманський попросив, аби художник намалював богиню перемоги: «Я пішов у мюнхенський музей і там побачив цих давньогрецьких воїнів, побитих, фрагментованих, які проте три тисячі років стоять. Їх якось так розставили в музеї, як на битві. Бо фриз — це взагалі військовий стрій. От фриз Парфенона... І мене просто розплющило, бо в нас був Маріуполь у цей час... Вона називається історично “Ніка Олімпійська”, але я наразі називаю її “Ніка Маріупольська”. Вона така у нас побита, але вона — богиня перемоги» (Михницька, 2024).

Музика В. Сильвестрова та оформлення М. Вайсберга доповнюють драматичний танець артистів. Важливо наголосити на значенні першої та останньої частин балету: якщо в першій частині присутнє тривожне передчуття, що наповнює тихий сумний танець, сповнений скорботних рухів, немов рух в нікуди, то в четвертій частині відчувається водночас втома та віра в перемогу, яку символізує остання поза танцівниці, що стоїть у першому арабеску, як символ статуї Перемоги Ніки.

Друга та третя частини — це чоловічий та жіночий танці у супроводі оркестру українських народних інструментів (можливо, троїстих музик), що виконують фольклорну музику західного регіону України. В сценографії цих двох частин використані роботи знаної української художниці Марії Примаченко, що працювала в стилі наївного мистецтва. Спочатку виконують чоловічий танець, що нагадує якусь гру або жарт, дає глядачу посыл енергії та «драйвовості», нібито скеровує глядача на насмішку над ворогом. Згодом жіночий танець, де дівчата вторять чоловічий грайливості, демонструючи «сміливі батмани, сповнені жвавих, палких порухів» (Михницька, 2024). Яскравим доповненням створених образів у цих частинах є костюми, створені Моріцем Юнге.

У публікаціях сучасних мистецтвознавців наголошено, що не варто шукати в «Елегії воєнного часу» політичних закликів (Номанс, 2022; Небенік, 2023), але фактор впливу російсько-української війни на його створення заперечувати важко. Ілона Михницька зазначає: «У цьому поєднанні хореографії, музики, сценографії й енергії прим з'являється відчуття надзвичайно сродне нашій

українській натурі, вивільняється тваринна енергія, що сягає коренів прадідів... що це саме той гіперактивний стан оптимізму, на голці якого тримались усі українці в перші тижні й місяці війни» (Михницька, 2024).

Висновки

Отже, упродовж 2009–2022 рр. О. Ратманський реалізує кілька постановок для найкращих американських балетних компаній, які безпосередньо пов'язані з Україною та українською тематикою. Це одноактні балети «На Дніпрі» (2009 р.) та «Пісні Буковини» (2017 р.) для Американського театру балету (Нью-Йорк), «Елегія воєнного часу» (2022 р.) для Тихоокеанського північно-західного балету (Сіетл). Згодом останній балет був реалізований на сцені Національної опери Україна (Київ, 2024 р.). У балеті «На Дніпрі» на дотичність до української тематики вказує назва твору та місце дії. У музичній основі балетів «Пісні Буковини», «Елегія воєнного часу» присутня яскраво виражена українська мелодика, яку відображено у хореографічному тексті. У лексичній складовій є інтегрування та стилізація українських фольклорних елементів. Балетмейстерські пошуки О. Ратманського спочатку були зумовлені зверненням до власного коріння та визначенням власної ідентичності, надалі на творчість митця все більше впливає політична ситуація. Балет «Елегія воєнного часу» став однією з перших мистецьких рефлексій повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року на світовій балетній сцені. Творчість О. Ратманського, видатного балетмейстера сучасності, має вагоме значення для інтеграції української культури у світове хореографічне мистецтво.

Наукова новизна статті полягає в тому, що в ній вперше комплексно проаналізовано хореографічні постановки О. Ратманського, пов'язані з українською тематикою, як-от «На Дніпрі», «Пісні Буковини», «Елегія воєнного часу». Отже, упродовж 2009–2022 рр. О. Ратманський реалізує кілька постановок для найкращих американських балетних компаній, які безпосередньо пов'язані з Україною та українською тематикою. Це одноактні балети «На Дніпрі» (2009 р.) та «Пісні Буковини» (2017 р.) для Американського театру балету (Нью-Йорк), «Елегія воєнного часу» (2022 р.) для Тихоокеанського північно-західного балету (Сіетл). Згодом останній балет був реалізований на сцені Національної опери Україна (Київ, 2024 р.). У балеті «На Дніпрі» на дотичність до української тематики вказує назва твору та місце дії. У музичній основі балетів «Пісні Буковини», «Елегія

воєнного часу» присутня яскраво виражена українська мелодика, яку відображено у хореографічному тексті. У лексичній складовій є інтегрування та стилізація українських фольклорних елементів. Балетмейстерські пошуки О. Ратманського спочатку були зумовлені зверненням до власного коріння та визначенням власної ідентичності, надалі на творчість митця все більше впливає політична ситуація. Балет «Елегія воєнного часу» став однією з перших мистецьких рефлексій повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року на світовій балетній сцені. Творчість О. Ратманського, видатного балетмейстера сучасності, має вагомe значення для інтеграції української культури у світове хореографічне мистецтво.

Наукова новизна статті полягає в тому, що в ній вперше комплексно проаналізовано хореографічні постановки О. Ратманського, пов'язані з українською тематикою, як-от «На Дніпрі», «Пісні Буковини», «Елегія воєнного часу».

Список посилань

- Макарова, З. М. (2016). Балети класичної спадщини М. Петіпа – П. Чайковського у балетмейстерській інтерпретації Олексія Ратманського. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Мистецтвознавство*, 22, 159–165.
- Макарова, З. М. (2018). Балет Дмитра Шостаковича «Світлий струмок» у редакціях Федора Лопухова та Олексія Ратманського: хореографічні трансформації. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 3, 406–410. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2018.147623>
- Макарова, З. М. (2021). Значення творчості Олексія Ратманського для становлення українського балету кінця ХХ століття. *АРТ-платФОРМА*, 4(2), 229–245. <https://doi.org/10.51209/platform.2.4.2021.229-245>
- Михницька, І. (2024, 19 липня). *Белетризоване фуете, або балет «Елегія воєнного часу»*. Сенсор. <https://sensormedia.com.ua/theatre/beletryzovane-fuete-abo-balet-elegiya-voennogo-chasu/>
- Небесник, А. В. (2023, 21 квітня). Війна та танець: на прикладі балету «Елегія військового часу» В. Сильвестрова–О. Ратманського. В. А. Підлипська (Упоряд.), *Феномен культурної травми в українському та світовому хореографічному мистецтві* (с. 90–92). Видавничий центр КНУКіМ.
- Погоріла, М. С. (2014). Хореографічне переосмислення Олексієм Ратманським відомих зразків балетного театру. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*, 15, 49–56.
- Погоріла, М. С. (2015). Творчість Олексія Ратманського в контексті українського балетного театру

початку 90-х років ХХ століття. *Часопис Національної музичної Академії України імені П. І. Чайковського*, 3(28), 98–104.

- Погоріла, М. С. (2016). Трансформація класичного танцю в авторському балетному театрі Олексія Ратманського. *Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки: Мистецькі обрії '2016*, 8(19), 64–70.
- Harss, M. (2023a). *The boy from Kyiv: Alexei Ratmanskys' life in ballet*. Farrar, Straus and Giroux.
- Harss, M. (2023b). *You can't go home again*. Fjord. <https://fjordreview.com/fr/blogs/all/you-can-t-go-home-again>
- Homans, J. (2022, October 17). Alexei Ratmanskys' Dance for the War in Ukraine. "Wartime Elegy" is a jagged affair, but that may be part of the point, and the result is strangely. *The New Yorker*. <https://www.newyorker.com/magazine/2022/10/24/alexei-ratmansky-dance-for-the-war-in-ukraine>
- Khadarina, O. (2017). *Songs of Bukovina*. Fjord. <https://fjordreview.com/blogs/all/american-ballet-theatre-songs-of-bukovina>
- On the Dnipro*. (n.d.). ABT: American Ballet Theatre. Retrieved May 3, 2024, from <https://www.abt.org/ballet/on-the-dnipro/>
- The Center for Ballet and the Arts at NYU. (2019, March 4). *Songs of Bukovina: A conversation with Alexei Ratmanskys* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=weWuuqzixuM&t=3575s>

References

- Harss, M. (2023a). *The boy from Kyiv: Alexei Ratmanskys' life in ballet*. Farrar, Straus and Giroux [in English].
- Harss, M. (2023b). *You can't go home again*. Fjord. <https://fjordreview.com/fr/blogs/all/you-can-t-go-home-again> [in English].
- Homans, J. (2022, October 17). Alexei Ratmanskys' Dance for the War in Ukraine. "Wartime Elegy" is a jagged affair, but that may be part of the point, and the result is strangely. *The New Yorker*. <https://www.newyorker.com/magazine/2022/10/24/alexei-ratmansky-dance-for-the-war-in-ukraine> [in English].
- Khadarina, O. (2017). *Songs of Bukovina*. Fjord. <https://fjordreview.com/blogs/all/american-ballet-theatre-songs-of-bukovina> [in English].
- Makarova, Z. M. (2016). Balety klasycznej spadszchyny M. Petipa – P. Chaikovskoho u baletmeisterskii interpretatsii Oleksiia Ratmanskoho [Ballets of the classical heritage of M. Petipa – P. Tchaikovsky in the choreographic interpretation of Oleksii Ratmanskys]. *Ukrainian Culture: The Past, Modern, Ways of Development. Branch: Art Criticism*, 22, 159–165 [in Ukrainian].
- Makarova, Z. M. (2018). Balet Dmytra Shostakovycha "Svitlyi strumok" u redaktsiikh Fedora Lopukhova ta

- Oleksii Ratmanskoho: Khoreografichni transformatsii [Dmytro Shostakovych ballet "The Bright Stream" in Fedir Lopukhov and Oleksii Ratmanskyy versions: Choreographic transformation]. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 3, 406–410. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2018.147623> [in Ukrainian].
- Makarova, Z. M. (2021). Znachennia tvorchosti Oleksii Ratmanskoho dlia stanovlennia ukrainskoho baletu kintsia XX stolittia [The importance of Oleksii Ratmanskyy's art for development of Ukrainian ballet at the end of the XX century]. *ART-platFORM*, 4(2), 229–245. <https://doi.org/10.51209/platform.2.4.2021.229-245> [in Ukrainian].
- Mykhnytska, I. (2024, July 19). *Beletryzovane fuete, abo balet "Elehiia voiennoho chasu"* [Fictionalized fuete, or the ballet "Elegy of wartime"]. Sensor. <https://sensormedia.com.ua/theatre/beletryzovane-fuete-abo-balet-elegiya-voyennogo-chasu/> [in Ukrainian].
- Nebesnyk, A. V. (2023, April 21). Viina ta tanets: Na prykladi baletu "Elehiia viiskovoho chasu" V. Sylvestrova – O. Ratmanskoho [War and Dance: On the Example of the Ballet "Elegy of Wartime" by V. Sylvestrov – O. Ratmanskyy]. In A. Pidlypska (Comp.), *Fenomen kulturnoi travmy v ukrainskomu ta svitovomu khoreografichnomu mystetstvi* [The phenomenon of cultural trauma in Ukrainian and world choreographic art] (pp. 90–92). KNUCA Publishing Centre [in Ukrainian].
- On the Dnipro*. (n.d.). ABT: American Ballet Theatre. Retrieved May 3, 2024, from <https://www.abt.org/ballet/on-the-dnipro/> [in English].
- Pohorila, M. S. (2014). Khoreografichne pereosmyslennia Oleksiiem Ratmanskym vidomykh zrazkiv baletnoho teatru [Choreography rethinking of known examples of ballet theatre by Oleksii Ratmanskyy]. *I. K. Karpenko-Karyi Kyiv National University of Theatre, Cinema and Television Bulletin*, 15, 49–56 [in Ukrainian].
- Pohorila, M. S. (2015). Tvorchist Oleksii Ratmanskoho v konteksti ukrainskoho baletnoho teatru pochatku 90-kh rokiv XX stolittia [The work of Oleksii Ratmanskyy in the context of the Ukrainian ballet theatre of the early 90s of the XX century]. *Chasopys Natsionalnoi muzychnoi Akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho*, 3(28), 98–104 [in Ukrainian].
- Pohorila, M. S. (2016). Transformatsiia klasychnoho tantsiu v avtorskomu baletnomu teatri Oleksii Ratmanskoho [Transformation of a classical dance in Alexei Ratmanskyy's ballet theatre]. *Aktualni problemy mystetskoï praktyky i mystetstvoznavchoï nauky: Mystetski obrii '2016*, 8(19), 64–70 [in Ukrainian].
- The Center for Ballet and the Arts at NYU. (2019, March 4). *Songs of Bukovina: A conversation with Alexei Ratmanskyy* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=weWuuqzixuM&t=3575s> [in English].

“Ukrainian Ballets” in Oleksii Ratmanskyy’s Creativity

Zoia Makarova¹, Olha Bilash^{2*}

¹Kyiv Municipal Academy of Performing and Circus Arts, Kyiv, Ukraine

²Choreographic Art College “Serge Lifar Kyiv Municipal Academy of Dance”, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The aim of the article is to analyse the creative work on Ukrainian themes of the ballet master Oleksii Ratmanskyy. Results.* Among three ballets on Ukrainian topics staged by O. Ratmanskyy, *On the Dnipro* (2009) appeared to be the least successful, that is caused by contrasting of the musical score and O. Ratmanskyy's creative method. Despite the absence of direct political manifestos, *Songs of Bukovyna* (2017) and *Elegy of Wartime* (2022) became the artist's reaction to the events of the Russian-Ukrainian war, making O. Ratmanskyy's position in support of Ukraine clear. *The scientific novelty* of the article lies in the fact that it is the first comprehensive analysis of O. Ratmanskyy's choreographic performances related to Ukrainian topics, such as *On the Dnipro*, *Songs of Bukovyna*, and *Elegy of Wartime*. *Conclusions.* During 2009–2022, O. Ratmanskyy has created several performances for leading American ballet companies in their interactions with the Ukrainian culture: the one-act ballets *On the Dnipro* and *Songs of Bukovyna* for the American Ballet Theater (New York); *Wartime Elegy* for the Pacific Northwest Ballet (Seattle) (in 2024, the ballet is performed on the stage of the National Opera of Ukraine (Kyiv)). In the ballet *On the Dnipro*, the connection with Ukraine is indicated by the title of the art work and the place of action. The musical basis of the ballets *Songs of Bukovyna* and *Elegy of Wartime* contains a vivid Ukrainian melody, which is reflected in the choreographic text. The lexical component encompasses interspersions and pastiche of Ukrainian folklore elements. O. Ratmanskyy's choreographic searches were initially determined by an appeal to his own roots and the definition of his own identity, still, later the artist's creative work was increasingly influenced by the political situation. The ballet *Elegy of Wartime* became one of

the first artistic reflections of the full-scale russian invasion of Ukraine on February 24, 2022 on the world ballet stage. The creativity of O. Ratmanskyi, an outstanding ballet master of our time, is of great importance for the Ukrainian culture integration into the world choreographic art.

Keywords: ballet; Oleksii Ratmanskyi; ballet *On the Dnipro*; ballet *Songs of Bukovyna*; ballet *Elegy of Wartime*; classical dance

Відомості про авторів

Зоя Макарова, доцент, заслужена артистка України, Київська муніципальна академія естрадного та циркового мистецтв, Київ, Україна, ORCID iD: 0000-0003-2814-931X, e-mail: zoya.m.makarova@gmail.com

Ольга Білаш, доцент, заслужений працівник культури України, Коледж хореографічного мистецтва «Київська муніципальна академія танцю імені Сержа Лифаря», Київ, Україна, ORCID iD: 0000-0002-6910-2238, e-mail: bilash.olga96@gmail.com

Information about the authors

Zoia Makarova, Associate Professor, Honored Artist of Ukraine, Kyiv Municipal Academy of Performing and Circus Arts, Kyiv, Ukraine, ORCID ID: 0000-0003-2814-931X, e-mail: zoya.m.makarova@gmail.com

Olha Bilash*, Associate Professor, Honored Worker of Culture of Ukraine, Choreographic Art College “Serge Lifar Kyiv Municipal Academy of Dance”, ORCID ID: 0000-0002-6910-2238, e-mail: bilash.olga96@gmail.com

*Corresponding author

